

Remissvar av betänkande - En översyn av kontrollorganisation och finansieringen av kontroll i livsmedelskedjan för att förenkla för företag (SOU 2025:64)

Bakgrund

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet har remitterat Utredningen om förenkling och finansiering av kontrollorganisationen i livsmedelskedjans betänkande SOU 2025:64 – En översyn av kontrollorganisation och finansieringen av kontroll i livsmedelskedjan för att förenkla för företag.

I Sverige finns totalt 270 kontrollmyndigheter som ansvarar för den offentliga kontrollen av livsmedel. Dessa utgörs av Livsmedelsverket, 21 länsstyrelser samt 247 kommunala kontrollmyndigheter. Myndigheterna varierar i storlek, vilket medför skillnader i hur kontrollverksamheten planeras, genomförs och följs upp. Utredningen konstaterar att den nuvarande organisationen av livsmedelskontrollen medför strukturella problem. Dessa yttrar sig i form av bristande likvärdighet, varierande kompetensnivåer och ineffektivitet, särskilt på regional och lokal nivå – det vill säga hos länsstyrelserna och de kommunala kontrollmyndigheterna.

Problemet bedöms inte ligga i vilka aktörer som utför kontrollen, utan i den organisatoriska strukturen.

Utredningen föreslår att den offentliga kontrollen av livsmedel, foder och animaliska biprodukter ska samlas under statligt ansvar i en central organisation. Den nuvarande strukturen, med cirka 270 kontrollmyndigheter på lokal, regional och nationell nivå, bedöms vara alltför komplex och kräva omfattande samordning. Man har tittat på två alternativ, alternativ 1 att den kommunala livsmedelskontrollen förs över till Livsmedelsverket och alternativ 2 att den kommunala livsmedelskontrollen förs över till de 21 länsstyrelserna. För att förenkla och effektivisera kontrollsystemet föreslår utredningen att Livsmedelsverket får det övergripande ansvaret för livsmedelskontrollen. Samtidigt föreslås att ansvaret för kontrollen av foder och animaliska biprodukter överförs till Jordbruksverket. Utredningen anger även att Livsmedelsverket bör ta fram en detaljerad plan för hur organisationen ska utformas decentraliserat, man anser att det bör finnas representation i varje län. Utredningen rekommenderar att reformen genomförs så snart som möjligt. Livsmedelsverket föreslås att under 2026 få i uppdrag att vidta förberedande åtgärder, så att omställningen kan påbörjas under 2027 och den nya organisationen träder i kraft den 1 januari 2028.

Samhällsbyggnadsnämndens synpunkter

Samhällsbyggnadsnämnden i Haparanda Stad har tagit del av betänkandet SOU 2025:64 – En ny kontrollorganisation i livsmedelskedjan – för ökad effektivitet, likvärdighet och konkurrenskraft och vill härmed framföra följande synpunkter:

Samhällsbyggnadsnämnden anser att i stället för en ny centralorganisation så bör man fokusera på att stärka den befintliga kommunala strukturen genom ökad samordning, kompetensutveckling och stöd från centrala myndigheter. Det är positivt att man ser över en mer likartad livsmedelstillsyn, vägledning för svårtolkade regler samt att regler kring sanktioner och livsmedelskontroll. Det framtagna materialet är gediget, men det saknas fortfarande områden som man inte utrett tillräckligt så som hur den nya organisationen ska fungera i praktiken och speciellt för norra delen av Sverige.

Eftersom utredningen inte redogör för hur en lösning kan se ut för den norra delen av Sverige, men det kommer att finnas en regional representation, är det svårt att lämna konkreta synpunkter i nuläget. Det man kan anta är att ett kontor kommer att finnas i någon av länets städer.

En ny centralorganisation

Förslaget att förstatliga den kommunala livsmedelskontrollen genom att inrätta en central organisation med regionala kontor kan vara effektivt i större städer där avstånden är korta. Däremot kan modellen vara mindre lämplig för norra Sverige, där de geografiska avstånden är betydligt längre. En sådan omstrukturering riskerar att leda till att många erfarna livsmedelsinspektörer väljer att lämna sina tjänster istället för att övergå till den nya organisationen. Många inspektörer i norra Sverige har en stark anknytning till den kommun där de arbetar, med familj och barn som är etablerade på orten. Att flytta till annan ort är därför inte alltid möjlig eller önskvärd. Konsekvensen kan bli att kommunerna förlorar inspektörer med kompetens inom livsmedelsområdet, antingen till en ny central organisation eller genom att deras expertis inte längre tas tillvara i det lokala arbetet. På sikt innebär detta att viktig kunskap riskerar att gå förlorad. Dessutom finns en risk att den nya centrala organisationen inte lyckas rekrytera kvalificerad och erfaren personal som krävs för att upprätthålla en hög kvalitet i kontrollverksamheten.

Den föreslagna centraliseringen av organisationen innebär att inspektörerna kommer att behöva resa mellan olika orter, vilket kan vara en risk och utmaning särskilt under vinterhalvåret då halka och svåra väderförhållanden är vanliga. De långa avstånden i norra delarna av regionen, speciellt under vintertid, kan försvåra möjligheten att genomföra tillsyn eller snabbt hantera akuta ärenden, såsom misstänkta matförgiftningar.

I utredningen framhålls att större organisationer kan erbjuda bättre möjligheter till distansarbete. Även om det kan leda till ökad effektivitet och flexibilitet, men det medför också vissa risker. En viktig aspekt som riskerar att gå förlorad är det dagliga kunskapsutbytet på arbetsplatsen, de spontana samtalen mellan kollegor om

tillsynsobjekt, lagstiftning och tolkningar, som ofta leder till värdefull kompetensutveckling.

Kommunens tillsynsarbete

Kommunens tillsynsarbete fungerar väl, mycket tack vare ett gott samarbete mellan inspektörer i närliggande kommuner. Genom etablerade nätverk träffas man regelbundet för att diskutera aktuella ärenden och utbyta erfarenheter. Kommunerna i norra Sverige besitter stor kompetens inom tillsynsområdet, och denna kunskap delas generöst inom nätverksgrupper och vid länsträffar.

Samverkan mellan kommuner

Kommunerna i norr har etablerade nätverk där handläggare och tjänstepersoner regelbundet diskuterar ärenden, tolkningar och handläggningspraxis. Dessa forum bidrar till erfarenhetsutbyte och en ökad samsyn inom tillsynsområdet. Utöver detta förekommer samverkan mellan kommuner i form av gemensamma projekt, arbetsgrupper och informella samarbeten, vilket ytterligare stärker tillsynsarbetet. Genom att dela material och resurser hålls de administrativa kostnaderna för kommunerna på en relativt låg nivå. Det innebär även att inspektörerna har inte bara lokal god kännedom på egen ort utan även på andra närliggande orter. Denna samordning skapar effektivitet, helhetssyn och minskar antalet myndighetskontakter för företagen. Även verksamhetsutövarna gynnas av att man har samordnad tillsyn då de får information om vilka personer inom kommunen som ansvarar för respektive tillsynsområde, vilket möjliggör direkt och snabb kontakt med rätt handläggare.

Flera kommuner i regionen har dessutom ingått samverkansavtal som möjliggör stöd vid tillsyn inom områden som livsmedel, miljö, alkohol och bygg. Detta samarbete säkerställer att det alltid finns tillgång till relevant kompetens och stöd i tillsynsarbetet. Det bidrar också till att inspektörerna har god kännedom om verksamheter i grannkommunerna, vilket stärker kvaliteten och effektiviteten i tillsynen.

Lokal samverkan

Kommunerna har en välfungerande intern samordning, särskilt inom tillsynsområdena livsmedel, miljö, bygg, räddningstjänsten och alkohol. Denna samordning är av stor betydelse då den minskar antalet enskilda tillsynsbesök under året, vilket i sin tur underlättar för verksamhetsutövarna genom att ge en mer samlad och effektiv kontakt med kommunen. Inspektörerna i kommunen spelar även en viktig roll i det lokala brottsförebyggande arbetet. Genom samverkan med olika aktörer kan misstänkta oegentligheter upptäckas och rapporteras. Den lokala närvaron och kännedom om företagen är avgörande för att detta arbete ska fungera.

Händelsestyrda ärenden

Betänkandet saknar en tydlig redogörelse för hur akuta och händelsestyrda ärenden såsom matförgiftningar eller misstänkta livsmedelsbrott ska hanteras inom den nya organisationen. Det är svårt att se hur en centraliserad struktur, med långa avstånd till verksamheterna, ska kunna agera snabbt och effektivt i sådana situationer.

I dagsläget har kommunerna välfungerande rutiner för att snabbt hantera matförgiftningar. De har också en god överblick och etablerad kommunikation med de lokala livsmedelsverksamheterna. Detta bidrar till hög livsmedelshygien och minskar risken för slarv och fusk. Den lokala närvaron är därmed en viktig faktor för att upprätthålla ett effektivt och förebyggande tillsynsarbete.

Mindre företag

Att ta fram branschspecifika riktlinjer är ett positivt initiativ som kan underlätta för aktörer som vill etablera en livsmedelsanläggning. Utredningen har dock inte analyserat de kostnadsmässiga konsekvenserna för samtliga typer av livsmedelsverksamheter/anläggningar, utan har valt att fokusera på vissa specifika anläggningstyper. Detta gör det svårt att bedöma hur mindre verksamheter på mindre orter, såsom restauranger, kommer att påverkas av förslaget.

Det är också oklart hur nyregistreringar av livsmedelsanläggningar ska hanteras. Kommer inspektörer att göra platsbesök för att ge råd och vägledning? Risken är att servicenivån sjunker för dem som vill starta nya verksamheter. Idag vet verksamheterna vem de ska vända sig på kommunen vid frågor och har ett förtroende för kommunen och kan få snabb vägledning.

Mätningar av nöjd-kund-index visar att företag i hög grad är nöjda med kommunernas arbete, särskilt när det gäller tillgänglighet och möjligheten att få snabba och relevanta svar. Små och medelstora företag är ofta beroende av en nära och personlig kontakt med tillsynsmyndigheten. Kommunala inspektörer har lokal kännedom och förståelse för företagets förutsättningar, vilket möjliggör en anpassad och stödjande tillsyn. En statlig organisation riskerar att skapa distans mellan tillsyn och verksamhet, vilket kan försvåra dialogen, minska förtroendet och öka den administrativa bördan för företagen.

Förslaget bedöms leda till ökade kostnader för verksamheter, dels på grund av Livsmedelsverkets som har högre timtaxa än kommunerna, dels eftersom utgifter för inspektörernas resor och övernattningar också behöver beaktas. När tillsynsbesök inte kan genomföras som endagsresor, exempelvis när verksamheten är belägen på annan ort, ökar risken för att varje tillsynstillfälle blir mer kostsamt än idag. Detta kan särskilt påverka mindre verksamheter negativt, då de har begränsade resurser och därmed kan drabbas hårdare av de ökade kostnaderna.

Samhällsutvecklingsförvaltningen

Miia Jakobsson
Bygg- och miljöchef